

תאוריות של הבנת הנקרא - סקירת ספרות

אפרת נוה

תקציר

דוח זה נועד לספק רקע תאורטי על הבנת הנקרא ועל התהליכים המעורבים בה, וזאת מתוך אמונה שרקע כזה יועיל לעוסקים בפיתוח בחינות בתחום הבנת הנקרא. עיקרו של הדוח הוא סקירה של הספרות המחקרית העוסקת בהבנת הנקרא אצל קוראים מבוגרים ומיומנים שאינם סובלים מלקויות וקוראים בשפה שהם שולטים בה היטב. קוראים כאלה מיטיבים לשלוט בשלב הקריאה, כלומר בפענוח המידע הגרפי ובהמרתו לאותיות ולמילים, ולכן עיקר העיסוק של הספרות הנסקרת אינו בשלב ראשוני זה של הבנת הנקרא אלא ברמה המהותית יותר שלה – זו של יצירת משמעות מתוך הסימנים הכתובים. באופן בלתי נמנע, עיסוק בתחום זה כרוך בסוגיות רחבות היקף של הבנת שפה ושל הבנה בכלל, והוא מערב סוגיות קוגניטיביות רחבות היקף אף יותר, כמו מגבלות הזיכרון והקשב של המוח האנושי. עם זאת, הסקירה מתמקדת בספרות שעיקר עניינה הבנת הנקרא עצמה.

עם הנושאים הנידונים בדוח נמנים השאלה אם הבנת הנקרא נבדלת מהבנת הנשמע במהותה; השאלה אם בהבנת הנקרא יש לראות תהליך הוליסטי או אוסף של תהליכים הדורשים יישום של מיומנויות נבדלות זו מזו; מודלים המתארים את התהליכים שהקורא מבצע בעת הקריאה ואת תוצריהם; השפעת ידע מוקדם של הקורא על הבנת הנקרא; והתלות של הבנת הנקרא במאפייני הטקסט, במאפייני הקורא ובמטרת הקריאה.

הדוח אינו עוסק בבחינות הבנת הנקרא, אך סיכמו דן בכמה עניינים העולים מסקירת הספרות ורצוי שהעוסקים בפיתוח בחינות הבנת הנקרא יהיו ערים להם ויביאו אותם בחשבון בעבודתם.